

Studenter vid Stockholms universitet provar på land art under våren 2022.

BYGG NATURKÄNSLA MED LAND ART

TEXT: Ammie Berglund, Bioresurs, har intervjuat Ewa Wiklund, adjunkt i naturvetenskap vid Stockholms universitet, ewa.wiklund@su.se

INTERVJU Här berättar Ewa Wiklund, adjunkt vid Stockholms universitet med lång erfarenhet som pedagog, om att närma sig naturen med inspiration från konstformen "land art".

Vad är land art?

Land art handlar om att skapa konst ute i naturen med de material som finns på en plats. Konstformen växte fram som en motreaktion från de som upplev-

Spiral Jetty, som skapades 1970 av Robert Smithson
FOTO: Soren.harward, 2005, commons.wikimedia.org, CC-BY-SA-2.0 (beskuren)

de att konsten blivit för kommersiell på 1970-talet. Ett av de första uppmärksammade land art-verken i USA var Robert Smithsons jättespiral, som skapades i Stora saltsjön i Utah (se nedan). Den var fantastisk – men omöjlig att köpa och ta med sig hem.

Det storskaliga skapandet blev vanligt i USA, och ibland gjordes stora ingrepp i miljön. Att skapa spår i naturen, exempelvis stigar, har utforskats av många inom land art. Mönstren av de upptrampade stigarna i olika miljöer framträder ofta först när man ser dem uppifrån och användningen av drönare har gjort dem lättare att dokumentera.

Ett mer småskaligt skapande i naturen blev populärt i Europa och är nu mer vanligt överlag. Idag hör det också till genren att de verk man skapar ska tas bort, inga spår ska lämnas. Istället läggs fokus på att fotografera det man skapar där och då. Foton sprids i stor omfattning via sociala medier, där land art slagit igenom på bred front (sök på *land art* och *bilder*).

Även om det finns många som sprider bilder föreställande land art-verk är det bästa sättet att förstå vad land art är att prova själv.

Vad kan det ge biologiundervisningen?

Det viktigaste med att använda land art i undervisningen är att det kan ge naturkontakt, möjligheten

att kunna vara närvarande och öppna ögonen för det en plats erbjuder. För land art-konstnärer är naturkontakten helt central i skapandet. Den konstnärliga processen är utforskande och liknar till viss del det naturvetenskapliga sökandet efter samband och mönster. Både konstnärer och naturvetare arbetar kreativt och nyfiket och testar gränser. Med land art i undervisningen kliver vi lite utanför boxen, och elever och studenter ställer ofta jättespännande frågor.

Som pedagog fokuserar jag kanske mer än konstnären på frågorna som dyker upp, och ser hur de kan berika undervisningen. Elever och studenter får upp ögonen för blommor, djur och svampar. Det kommer frågor om arter: *Vad är det här?* Men också andra typer av naturvetenskapliga frågor: *Vad är ett snäckskal byggt av? Hur äter en snäcka? Hur ser lönnens blommor ut?* De här frågorna kan man sedan bygga vidare på i undervisningen. Jag tycker även att det är viktigt att lyfta att det kan dyka upp frågor vi inte har svar på – att det finns mycket kvar att utforska inom naturvetenskapen.

När jag tar in land art i undervisningen ligger alltså fokus på arbetet på platsen, med det som den kan erbjuda och på processen i skapandet och de frågor och tankar som väcks i arbetet, snarare än att det ska bli en snygg slutprodukt. Men det blir ofta både vackra, roliga och oväntade verk som växer fram!

När vi använder land art i undervisningen arbetar vi i grupp, till skillnad från land art-konstnärer som i regel är individualister, där fokus är på deras egna verk. Skapande i grupp har också ett värde för våra relationer. Samarbeta är viktigt, även inom exempelvis naturvetenskaplig forskning.

Sist men inte minst är det viktigt att kunna uppleva skönhet och känna glädje i undervisningen. Land art ger en upplevelse av kulturella ekosystemtjänster. Konstformen öppnar upp för lust och skapande, vilket jag tror är viktigt för alla, oavsett ålder. En bonus är också att utomhusundervisning ger positiva hälsoeffekter (se Faskunger m.fl. 2018).

Vilka åldrar/årskurser passar det för?

Min erfarenhet är att alla, både barn, ungdomar och vuxna uppskattar övningarna. Min gissning är att det är vanligast att man går ut och skapar i naturen med yngre elever och särskilt i förskolan (se tips i Hedberg 2019 och Sørenstuen 2011).

När man arbetar med årstider i lågstadiet kan övningar med land art vara ett sätt att stanna upp på en plats för att upptäcka vårtecken, eller hur naturen ser ut på vintern. Det fungerar utmärkt som ingång till att upptäcka vilka växter, djur och svampar som finns i närmiljön. I och med att de kreativa övningarna öppnar upp för att observera detaljer borde de även kunna passa som introduktion till den plats där man kanske ska gå vidare och göra andra undersökningar, även för äldre elever.

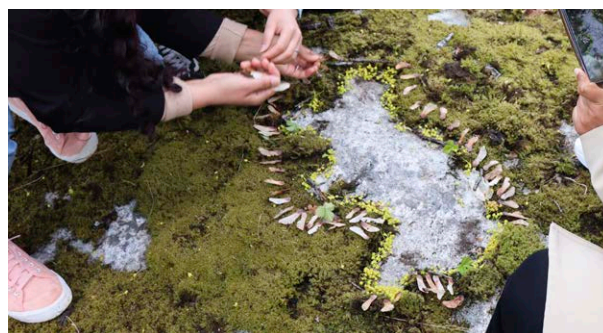
Hur gör man?

Jag brukar utgå från ekosystemtjänster, ge lite bakgrund till historiken inom konsten och visa några bilder med exempel på land art. Allemansrätten pratar vi också om, vad man får och inte får göra i naturen. Men sedan går vi ganska snart ut och provar tillsammans. I början tog jag ofta med mig lite extra material (till exempel blomblad i olika färger) till den plats där vi skulle vara, men min erfarenhet är att både elever och lärarstudenter gärna är kreativa bara utifrån det som finns på platsen. Om man tar med material får man tänka på att inte ta med frön från andra platser, särskilt inte från invasiva arter.

Valet av plats har stor betydelse för vilket material man kan hitta. Det behöver inte vara en fantastisk naturmiljö men helst inte heller en välstädad gräsmatta. Det får gärna vara en lite stökig plats, utan så mycket skräp. Ofta fungerar närområden runt skolan bra. Det viktiga är att jag som pedagog har studerat omgivningens resurser i förväg och att jag har en plan för vart vi ska gå, så att det finns bra tillgång till olika material.

Jag passar ofta på att ge lite utomhusdidaktiska tips till studenterna. Hur förbereder vi barngruppen på vad som ska hända, hur samlar vi gruppen enkelt och hur går vi säkert till platsen? Det finns många bra utomhusdidaktiska lekar man kan använda för att få det att fungera bättre ute (se exempel i Wejdmark m.fl. 2020). När vi kommer fram använder jag handtecken för att visa att de ska placera sig i en cirkel runt mig och se till att inte skymma varandra. Ett sätt för att landa på platsen är att be alla att blunda en minut och vara uppmärksamma på vilka ljud de hör, eller vilka dofter de känner. Jag kan också ha förberett olika naturföremål som var och en får i sina händer som de håller bakom ryggen, och så får de gissa med hjälp av sin känsel vad de har fått för något. Det kan man använda som gruppindelning också – de som fått grankottar bildar en grupp, tallkottarna en grupp och så vidare.

För att komma igång brukar jag låta elevgrupper om cirka 4–5 elever välja eller slumpmässigt dra ett kort med ett uppdrag att börja med. Om man börjar för öppet – ”skapa med det ni har omkring er” – kan det låsa sig helt. Man ska inte ha bråttom, men det kan vara bra att ge en bestämd tid att jobba på. Med ett avgränsat uppdrag får gruppen något att

Exempel på land art

TIPS PÅ UPPDRAG

- Hitta gränser
- Fyll mellanrum
- Hitta former
- Förstärk skuggor
- Gör ett mönster
- Omslut
- Gör ett djur
- Gör ett bo

diskutera kring – hur kan vi göra detta? – och de kommer lättare igång. Man kan jämföra med det vi brukar kalla styrda och öppna laborationer inom naturvetenskap. På samma sätt som det visat sig att guidade undersökningar kan vara mer konstruktiva än både helt öppna och helt styrda laborationer, så kan de här uppgifterna ge en inramning som ger stöd (för vad som ska göras) men som öppnar upp för kreativa lösningar (hur kan vi göra?).

Som avslutning kan man samlas och tillsammans titta på varandras arbeten. Grupperna berättar lite kort om vilket uppdrag de haft, hur de tänkt när de skapat och om det väckts några frågor under deras arbete. Avslutningen utomhus blir att vi kanske fotograferar och sedan städar bort allt, så att vi inte lämnar några spår. Frågorna kan vi ta med in i den fortsatta undervisningen.

Kan land art knyta ihop biologin med andra ämnen?

Ett samarbete med bildlärare rekommenderas. Frågor som väcks under olika uppdrag kan handla om många olika saker. Exempelvis hade jag en grupp som fick uppdraget ”gränser” och som i sitt byggande med pinnar inledde mycket intressanta samtal om länder och krig, om vem som bestämmer gränser, och hur de flyttas. Den typen av frågor kan kopplas till SO-ämnena. Att låta eleverna verbalisera det de gjort, berätta och skriva, kanske även dikter, knyter an till svenskundervisning. Land art-uppgifterna omfattar ofta utmaningar i hållfasthet, exempelvis när eleverna vill bygga torn eller foga ihop olika material, där finns kopplingar till både fysik och teknik.

Kan du tipsa om en land art-konstnär?

En av mina stora inspiratörer är Andy Goldsworthy som utgår helt och hållet från platsen där han är. Han jobbar utan verktyg, bara med händerna, för att kunna känna in de naturmaterial han arbetar med,

som blad i olika färger, pinnar och stenar. Taggar och strån används för att sätta ihop material. Han utmanar hela tiden gränserna i det han skapar. Han filmar ibland när han arbetar och på det sättet får man följa verket från start tills det rasar eller går sönder.

Några avslutande tankar?

För att fortsätta med kreativ undervisning om ekosystemtjänster kan man jobba med ett färgtema. Det går både att måla och färga tyg med naturfärger. Vad av det vi äter kan ge färg? Vilka material kan vi hitta utomhus som går att använda som färger? Färgtemat kan också fungera bra för systematiska undersökningar.

Att ge elever och studenter naturkontakt är en viktig del i hållbarhetsarbetet, för tycker man inte om att vara ute och förundras över skönheten, hur ska man då motiveras att bry sig om sin omgivning? Att tycka om att vara i naturen är avgörande för att vilja bevara den i framtiden. Och de lärare som vill gå ut och förundras kommer även ge eleverna en positiv upplevelse.

Mer information

Faskunger, J. m.fl. (2018) *Klassrum med himlen som tak – En kunskapsöversikt om vad utomhusundervisning betyder för lärande i grundskolan*. Skrifter från Forum för ämnesdidaktik nr 10, Linköpings universitet, Sveriges lantbruksuniversitet och Utenavet.

Hedberg, A. (2016). *LAND ART – ett konstpedagogiskt handledningsmaterial för konstnärer som vill arbeta mot förskolan*. www.kc-vast.se/images/uploads/fil/handledningsmaterial-land-art.pdf.

Sørenstuen, J.E. (2011). *Levende spor*. Fagbokforlaget.

Wejdmark, M. m.fl. (2020) *Att lära in ute: övningar i bakfickan*. Outdoor Teaching Förlag.

Wiklund, E., Osswald, H. (2018). *Arbeta med naturvetenskap – på ett lekfullt sätt i FK-3*. Natur & Kultur.

På Bioresurs webbplats under Resurser/Ekologi/Ekosystemtjänster finns flera tips på hur man kan arbeta med färger från naturen.

KOPPLING TILL STYRDOKUMENTEN

Land art handlar om att observera detaljer och ta med dem in i ett kreativt skapande på den plats man är på. För årskurs 1–3 kan detta passa när man ska studera årstidsväxlingar i naturen och det är ett sätt att träna på att observera, något som är mycket viktigt att kunna när man jobbar vidare med systematiska undersökningar. I kommentarmaterialet lyfter Skolverket fram att undervisningen ska erbjuda eleverna möjligheter att ställa frågor om naturen utifrån upplevelser. Genom övningar med land art kan läraren fånga upp elevernas frågor och använda dem i den fortsatta undervisningen.

GÖR MÖNSTER